

Nieuwstadt (gemeente Echt-Susteren)

Kleine stad, voortgekomen uit de oude nederzetting (H)elsene aan de Geleenbeek. Rond het midden van de 13de eeuw werd de nederzetting een Gelderse grensvesting. Nieuwstadt kreeg een omwalling en stadsrechten (1263). Na een verwoesting in 1398 werd de aanvankelijk ruime opzet ingekrompen. Beide structuren zijn nog zichtbaar. Rond 1573 werden de vestingmuren ontmanteld en nam Nieuwstadt nog verder in betekenis af. Pas na de Tweede Wereldoorlog is de oude kern aan de oostzijde uitgebreid.

De **R.K. St.-Johannes de Doperkerk** (Millenerstraat 1) is een driebeukige basilicale kerk met een driezijdig gesloten koor, een houten klokkentorentje en een ongelede toren met tentdak. Het schip kwam in de tweede helft van de 13de eeuw tot stand. Het enigszins scheef aangelegde koor volgde in de eerste helft van de 14de eeuw. Bij een ingrijpende restauratie in 1862 door P.J.H. Cuypers zijn aan weerszijden van het koor sacristieruimten aangebouwd. In 1927 verrees naar ontwerp van J.

Nieuwstadt, R.K. Johannes de Doperkerk (1981)

Nieuwstadt, Huis Millen, binnenplaats (1995)

Wielders op een middeleeuwse onderbouw de huidige zware mergelstenen toren met aan weerszijden een lage zijbeuk aansluitend op de zijbeuken van het schip. In de toren hangt een door J. Simon en G. Foissey gegoten klok (1789). De oorlogsschade aan de kerk heeft men in 1946 hersteld.

Het interieur wordt gedekt door gemetselde ribgewelven (koor, zijbeuken) en een houten zoldering (middenbeuk). De scheibogen rusten op zware korte zuilen met

bladkapitelen. Tot de inventaris behoren twee biechtstoelen (circa 1800), een gepolychromeerd houten beeld van St. Johannes de Doper (circa 1600) en een zogeheten Johannes in Disco, een voorstelling van diens afgehouden hoofd op een schaal (16de eeuw). De kerk bevat ook een drietal 17de-eeuwse hardstenen grafkruisen.

Het voorm. **raadhuis** (Markt 1) is een in 1883 gebouwd diep pand in neorenaissance-stijl met aan de straatzijde een trapgevel en een verhoogde ingangspartij met (vernieuwde) trap. De geveltop bevat een gevelsteen met een florale voorstelling.

De voorm. **R.K. meisjesschool** (Millenerstraat 2) is rond 1930 gebouwd als een vierklassige middengangschool met expressionistische details. Het naastgelegen voorm. *liefdesgesticht* (Millenerstraat 4-4a) heeft neogotische details en een middenrisaliet met trapgevel.

Huis Wittem (Elsenewal 1). Dit herenhuis werd rond 1700 gebouwd voor Arnold Adriaan, heer van Hoensbroek, op de plaats van een 15de-eeuws versterkt huis en in 1788 verbouwd in opdracht van Philippe Joseph de St. Remy. Het onderkelderde huis heeft een zeskantige uitbouw op oudere fundamenten, die evenals de kelder mogelijk een restant van het oude huis zijn. De bijbehorende *tiendschuur* en carrévormige *hoeve* zijn in 2000-'01 verbouwd tot woningen.

Woonhuizen. Aardige huizen zijn *Millenerstraat 26* (circa 1925), met een in chaletstijl uitgevoerde dakopbouw met houten topgevels, en *Cremerstraat 26* (circa 1930) met expressionistische details.

De **boerderij** ‘Op de Brug’ (Op de brug 1) bij de Geleenbeek dateert in oorsprong uit 1785 (jaartalankers). Het is een L-vormig tweelaags pand met aan de straatzijde een omlijste ingangspartij en inrijpoort.

Kasteel Millen (Huis Millen 2), ligt ten zuidoosten van Nieuwstadt. Van het middeleeuwse kasteel resteert een ruïne. Rondom een mogelijk 13de-eeuwse motte werd vermoedelijk rond 1365 een ringmuur gebouwd met daarin twee torens; een hoefijzervormige en een ronde donjontoren. Omstreeks 1450 liet

Jan van Heinsberg, elect-bisschop van Luik, hier een tweede ringmuur omheen bouwen. Het kasteel, dat zijn verdedigende functie al in 1499 verloor, werd vanaf 1650 gesloopt. De ronde donjontoren en een deel van de ringmuur zijn als ruïne bewaard gebleven. Bij het oude kasteel verrees eind 17de eeuw het nieuwe *Huis Millen*, bestaande uit een tweelaags woonvleugel en enkele dienstvleugels rond een langwerpige vijfhoekige binnenplaats. Op de zuidwesthoek staat een poortpaviljoen met restanten van de 15de-eeuwse spitsbogige poortdoorgang van de oorspronkelijke voorburcht. De vensters van het woonhuis zijn in de 18de- en 19de eeuw met hardsteen omraamd. Aan de hofzijde bevindt zich een rond uitgebouwde traptoren uit 1838. De zuidelijke eindgevel draagt het jaartal 1699. Het interieur bevat een gesneden eikenhouten deurstuk (1699) met het wapen van keurvorst Johan Willem, hertog van Gulik. Verder is er een vroeg-19de-eeuwse toscaanse kachelnis. De vrijstaande *tiendschuur* aan de westzijde van het complex heeft gevelstenen met de jaartallen '1745' en '1755'. De *watermolen* 'Millenermolen' (tegenover Huis Millen 2) is een dubbele molen op de Rode Beek, gelegen op de grens van Nederland en Duitsland. Oorspronkelijk was de molen op Nederlands grondgebied een korenmolen en die op Duits gebied een oliemolen. In 1912 zijn de twee waterraderen vervangen door een gemeenschappelijke Francisturbine met nieuwe maalinrichtingen. De Nederlandse molen is rond 1960 stilgelegd, de Duitse molen enkele jaren later. Het molengebouw is verschillende malen verbouwd en uitgebreid.